

N:o 80.

Af herr **P. O. Lundell**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning om och på hvad sätt låntagare i hypoteksförening kunde utan betungande villkor, antingen få inbetala äldre lån eller få räntan derå nedsatt till 4 procent, samt framläggande af förslag i sådant syfte.

Under en följd af år har ett starkt missnöje gjort sig gällande hos vårt lands jordbrukande befolkning öfver de höga räntor låntagare nödgas erlägga i våra hypoteksföreningar, hvilka förmedla lån från allmänna hypoteksbanken, och ovedersägligen har också en betydande del af det betryck, som vidlåder den jordbrukande befolkningen, sin orsak i denna omständighet. Skrifvelser till Kongl. Maj:t och motioner i Riksdagen angående afhjelpande af de öfverklagade svårigheterna hafva icke saknats, men resultatet af dessa, en tillsatt komité och några förändringar i hypoteksbankens reglemente, hafva visst icke afhjelpat det onda.

Efter några års afvaktande af resultatet, har man funnit att litet eller intet af hvad som önskades blifvit åstadkommet, och på grund af det olidliga tillstånd, hvori det stora flertal af jordbrukare, uppgående till omkring 80,000, befinna sig i följd af de orimliga räntebestämmelserna, hafva på sista tiden från hushållningssällskap och föreningar ett stort antal skrifvelser och petitioner ingått till Kongl. Maj:t om åtgärders vidtagande, som bättre än hvad hittills skett kan leda till de öfverklagade olägenheternas afhjelpande. Svårigen torde dock Kongl. Maj:t kunna vidtaga några åtgärder i detta hänseende utan Riksdagens

medverkan, och ett uttalande från Riksdagen, huruvida den önskar att något i föreliggande fall åtgöras, torde därför vara nödvändigt, så vida Kongl. Maj:t med ärendet skall kunna taga någon befattning, och i denna omständighet ligger anledningen till denna motion, hvori vi äfven vilja motivera en framställning om statens mera direkta ingripande i detta ärende än hvad hittills skett. Som vi veta, har den för några år sedan vidtagna förändringen i hypoteksföreningarnas utlåningssätt väl åstadkommit att nya lån kunna utlemnas till en visserligen hög men dock draglig ränta, 4 procent med 4 procent kapitalafdrag vid lånens utlemnande, jemte förvaltningsbidrag; dessa vilkor göra i effektiv ränta å lånen $4\frac{1}{4}$ å $4\frac{1}{2}$ procent, beroende på förvaltningsbidragets storlek. Deremot har knappast någon lindring blifvit beredd för de äldre låntagarne. Vål hafva desse erbjudits en räntenedsättning af en obetydlighet, $\frac{1}{4}$ procent, men mot vilkor, att låntagaren skall för sitt lån fastlåsas i föreningen under 64 år och ikläda sig ansvarighet icke allenast för sitt eget lån utan ock för öfrige låntagares förbindelser till samma förening. Söker låntagare i hypoteksförening åter att der få inbetala sitt lån för att i någon annan penninganstalt erhålla lån mot dragligare vilkor, då afordras han att betala ända till en sjundedel större penningebelopp än det han lånat. Hvar och en torde finna att dessa vilkor för den skuldsatte jordbrukaren äro rent af dräpande under nuvarande konjunkturer. Härvid framkallas frågan, om staten är i större eller mindre grad pligtig bidraga att afhjelpa de öfverklagade svårigheterna samt om det ligger i statens intresse att göra något dervid. Vi vilja därför i någon mån angifva skälen dertill.

Som vi veta, ligger orsaken såväl till de ogynsamma ränte- som inbetalningsomständigheterna deri, att allmänna hypoteksbanken upptagit lån, dels mot hög kapitalrabatt och dels ouppsägbara, äfven från låntagarens sida, med ända till 5 procents ränta. I dessa i hög grad okloka åtgöranden hafva våra statsmagter sin dryga andel i ansvaret, enär dels vår regering, genom tillsättande af såväl ordförande som en ledamot i styrelsen för allmänna hypoteksbanken, i betydande mån bidragit till beslutet om dessa låns upptagande, dels har vår lagstiftande magt genom fastställande af sådan författning för hypoteksbanken, att dylika lån fått upptagas, ådragit sig en betydlig del i ansvaret för hvad som på grund deraf skett. Upptagande af sådana lån som icke kunde efter kortare uppsägningstid utan betydande kapitaltillägg få inbetalas, skulle så mycket mindre kommit i fråga, som det aldrig ingått i svenska folkets rättsuppfattning att man kunde sakna rätt att efter en viss kortare uppsägningstid inbetala en skuld. I hypoteksföreningarnas re-

versal finnes också en dylik rätt förbehållen långifvarne, och att denna rätt icke äfven gälde låntagarne, hafva säkerligen få låntagare i hypoteksföreningarna kunnat fatta, och det så mycket mindre, som man hade femtioårig erfarenhet om att inbetalningar aldrig plägade förnekas; sådant skedde först 1887.

En annan omständighet, som talar för statens förpligtelser i denna sak, är följderna af den 1873 beslutade förändringen af rikets myntfot från silfver till guld, hvilken lagförändring hade ödesdiger inverkan för personer som hade skulder, synnerligen de ouppsägbara hypotekslånen, och de flesta af de nu omhandlade äldre hypotekslånen förskrifva sig direkt eller indirekt från tiden före myntfotens förändring från silfver till guld, och voro ursprungligen bestämda att betalas med rdr riksmünt, men denna bestämmelse bortgick genom kongl. förordningen den 30 maj 1873. Om de öfvergångar från silfver- till guldmynt, som i olika länder skett under de sista 25 åren, egt något större inflytande å varuprisen eller icke å världsmarknaden, synes för nu föreliggande fråga vara utan större betydelse, men säkert är att de gamla hypotekslånens förhållande till varuprisen, om silfvermyntfoten ännu varit gällande, skulle varit helt annorlunda än nu är förhållandet. Priset å våra landtmannaprodukter skulle då stält sig så, att vi äfven utan tullskydd nu kunnat erhålla 18 riksdaler för 100 kilogram hvete, 14 å 15 riksdaler för 100 kilogram råg och hafre samt 3 riksdaler å 3 riksdaler femtio öre för ett kilogram smör. Vi skulle då icke varit så svårt utsatta för den öfverväldigande konkurrens från länder med silfvermyntfot, som angifves af vår statsminister i statsrådsprotokollet den 5 januari detta år. Med dylika pris å landtmannaprodukter tro vi, att ingen jordbrukare i vårt land skulle klaga öfver tyngande räntor, äfven om de vore 6 å 7 procent. Annorlunda måste nu blifva förhållandet, då en lika stor skuld, som i förra hälften på sjuttioalet kunde förräntas med t. ex. 100 tunnor råg, nu medtager 150 tunnor och samma proportion då det gäller hafre eller smör. Vi vilja dermed icke underkänna de stora fördelar i många afseenden, som öfvergången till guldmyntfot tillskyndat vårt land; säkerligen har den verkat mycket fördelaktigt för vår statskredit, likasom den åstadkommit mycket för att ställa räntefoten i vårt land mera i nivå med densamma i de stora kulturländerna; säkert har ock vårt statsverk derpå vunnit millioner, som kunna räknas i tiotal; äfven enskilde, som haft och hafva skulder inbetalbara efter en kortare uppsägningstid, hafva dragit betydliga fördelar af en lägre räntefot, men deremot hafva låntagare, som med sina lån sitta fast i hypoteksföreningarna, fått sina skuldbördor

förtyngda genom fallande varupris utan att få någon fördel af en gällande lägre räntefot.

Ingen orätt eller obilliga anspråk synes oss ligga deri, om staten i någon mån genom vidtagna anordningar lättar de bördor, som i viss mån genom lagstadganden tillkommit för låntagare i hypoteksföreningarne, synnerligen då samma lagstadganden tillfört statsverket betydande fördelar.

Väl kan genom tullagstiftning åtskilliga fördelar beredas jordbruket, och vi vilja ingalunda underskatta tullarnas betydelse, men dels kunna jordbrukstullar icke i tillräcklig grad hjälpa jordbruket, då en så betydande del af dess viktigaste produkter äro exportartiklar, dels hjälpa tullarna mycket olika. Den, som eger sin jord m. m. skuldfri, kan ju jemförelsevis lätt bära de ogynsamma konjunkturerna samt är vida mindre i behof af understöd än den, hvars afkomst å jorden till stor del medtages till höga räntebetalningar för skuld. Det synes oss därför, att anspråken på tull å jordbruksalster kunna ställas lägre, om räntefoten å jordbrukarnes skulder kan nedsättas, och att en hjälp i sådant hänseende just träffar, der största behofvet förefinnes.

Enligt kongl. förordningen den 26 april 1861 om allmänna hypoteksbanken öfverlemnades till nämnda bank, såsom garanti för dess obligationer, statsobligationer till belopp af åtta millioner riksdaler riksmünt. Af den kännedom, vi inhemtat öfver allmänna hypoteksbankens ställning, synes framgå, att något lämpligare medel att bereda låntagare tillfälle att få utan hårdare vilkor inbetala sina äldre lån eller få räntefoten nedsatt, än att för bidrag till godtgörande af förut nämnda kapitalrabatter å hypoteksbankens lån, som löpa med 4 % ränta eller derutöfver och äro upptagna före kongl. förordningen angående allmänna hypoteksbanken den 16 maj 1890, måtte få användas till större eller mindre belopp af de sålunda till hypoteksbanken öfverlemnade statsobligationer, och alltså det belopp om trettio millioner kronor i statsobligationer, som enligt kongl. förordningen den 16 maj 1890 afsatts till grundfond för hypoteksbanken, måtte få minskas med angifna åtta millioner. Detta belopp af åtta millioner i obligationer har staten under vissa eventualiteter förbundet sig att afstå för gäldande af de lån, som hypoteksbanken före 1890 upptagit. Visserligen föreligger icke nu sådana omständigheter, som angifvas i 13 § kongl. förordningen den 26 april 1861, men de omständigheter, som nu göra sig gällande, torde vara lika behjertansvärda, som de i förenämnda paragraf angifna. Skäligen kunde dock icke ifrågasättas, att hela det belopp som erfordras för kapitalrabatternas gäldande, skulle tagas ur obligationsfonden; ett bidrag af fyra procent å vid konvertering

återstående kapitalbelopp, skulle låntagarna utan vidare svårigheter kunna gälda, om de mot ett sådant bidrag kunde få sina lån inbetalda eller räntefoten nedsatt till fyra procent. En synnerligen lämplig tid att taga dessa frågor i allvarligt öfvervägande föreligger just nu, enär enligt hypoteksbankens senast utgifna revisionsberättelse omkring 120 millioner kronor af hypoteksbankens obligationsskuld är inbetalbar under åren 1895 och 1897, till följd hvaraf efter dessa år en betydande del af dem, som innehafva lån i hypoteksföreningarna, äfven skulle kunna få sina lån inbetala, blott anordningar vidtagas så att ej alltför hårda vilkor låntagarna åläggas för kapitalrabatternas gäldande. De bidrag, som för närvarande äro bestämda vid låns inbetalande, äro otvifvelaktigt för högt beräknade, enär ränteskilnad efter 5 % påføres för hela lånens återstående tid.

För att utan statsbudgetens direkta betungande bereda tillfälle till de ifrågasatta räntenedsättningarna för låntagare i hypoteksföreningarna, hafva vi tänkt oss att Kongl Maj:t kunde, såsom antydes i förlidet års skrifvelse, med indragande af större delen af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt öfverföra samma rätt till riksbanken. Genom en sådan anordning skulle riksbanken blifva i tillfälle att till belåning öfvertaga omkring 50 millioner från hypoteksföreningarna frigjorda inteckningar, hvilka kunde läggas såsom garanti för en ökad sedelutgifning, och då de enskilda bankernas sedelutgifning efter hand minskades, skulle riksbankens ökade sedelstock blifva nödig för den inhemska rörelsen och sålunda i ringa grad utöfva tryck på bankens guldförråd. Af den ökade vinst, som genom en dylik sakernas ordning skulle tillskyndas riksbanken, hafva vi tänkt oss, att något belopp, t. ex. en million kronor årligen, under några år kunde anslås till återlösande af de statsobligationer, som blifvit använda för inbetalning af hypoteksbankens kapitalrabatter. Sålunda skulle den viktiga frågan om räntornas nedsättning å äldre hypotekslån kunna regleras utan statsbudgetens direkta betungande och utan ifrågasättande af nya kreditanstalter för jordbruket, men med den vinst för allmänheten att få anspråken på höga jordbrukstullar betydligt nedstämda. De enda olägenheter, som kunde uppstå vore en möjligen något minskad utdelning för aktieegare i enskilda banker, men dessa inrättningar skulle nog ordna sin rörelse så, att den äfven utan betydande sedelutgifning komme att lemna nöjaktig vinst.

Till följd af här ofvan angifna omständigheter vilja vi härmed föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t
anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta utreda om och på

hvad sätt lämpligen tillfälle kan beredas för låntagare i hypoteksförening, som förmedlar lån från allmänna hypoteksbanken, att utan betungande vilkor få antingen sina äldre lån inbetala eller få dessas räntefot nedsatt till 4 % i likhet med räntan å nyare lån, som äro från hypoteksföreningarna utlemnade, samt att Kongl. Maj:t måtte till nästa lagtima riksdag inkomma med förslag i angifna syfte.

Stockholm den 26 januari 1895.

P. O. Lundell.

Adolf Ericsson.
Ransta.

Magnus Andersson.

Uti motionens syfte instämmer:

J. August Sjö.

N:o 81.

Af herr **N. Petersson** i Runtorp, om höjning af tullen å
Portland-cement.

Med anledning af den under 1894 stegrade importen af cement från utlandet, hvilken import sannolikt under innevarande år och framdeles kommer att ytterligare ökas till skada för Sveriges redan nu under mycket betryckta omständigheter arbetande cementfabriker, såvida icke